

egyszeri exportálásához szükséges és ezért még a korlátolt nagyságu homogén tömegek összegyűjtése is jelentős időt venne igénybe. Ennekfolytán növekedik a centrale üzemköltsége, tőke-szükséglete és tőkerizikója, vagyis a fogyasztókkal szemben elérhető magasabb árak előnyét nem a termelők élveznék, mert azt a centrale rezsije és veszteségei felemésztenék.

A felsorolt okok elegendők már a gabonacentrale tervének elutasítására. Csak mellékesen említjük meg még egy lap-pangó veszélyét. Magyarországon mint agrárországban egy ily állami szerv létesítése egyszersmind azt is jelenti, hogy lakos-sága nagy többségének a sorsa teljesen az állami szerv kezébe kerül s anyagi boldogulásában vagy pusztulásában annak kényére van bízva.

Dr. Zádor Béla.

Tultermelés. A gazdasági krízis egyik legszembeötlőbb tünete az, hogy az ipar, megfelelő piac hiányában, kénytelen az üzemeket korlátozni, a termelést csökkenteni. Feldolgozásra váró nyersanyagban nincs hiány, ellenben hiányzik az értékesítési lehetőség. Ugyanigy van ez a kereskedelemnél, mely a raktáron lévő árukat a szokottnál csekélyebb haszonnal, esetleg haszon nélkül, sőt veszteséggel is kénytelen eladni. Az üzemek korlátozása munkanélküliséget, a raktáráruk olcsó kiárusítása üzleti pangást és cégbukásokat von maga után, ami által a krízis egyre inkább elharapózik. Ha kutatjuk a krízis okait, első felületesen megállapításunk az lesz — és ez a felfogás tényleg létezik — hogy mindennek oka: a tultermelés.

Nem szükséges azonban tudományos képzettség ahhoz, hogy meggyőződjünk arról, mennyire nem állja meg helyét ez a tétel. Hogyan lehet tultermelésről beszélni akkor, amikor a népek széles rétegei még az életfenntartás elemi eszközeit, melyekkel szemben állandó szükséglet áll fenn, nélkülözik?

Tultermelést ugyanis két ok idézhet elő: 1. Ha a termelés annyira fokozódik, hogy a kínálat jóval felülmúlja a keresletet és ezáltal a termelés rentabilitását elveszti. 2. Ha a vevőközön-ség vásárlóképesége annyira legyengül, hogy a már készen lévő árukat sem lehet a kellő nyereséggel eladni. Egyes ipar-ágakban ennél fogva tényleg előállhat ilyen relatív tultermelés, azonban az általános tultermelést csak a tájékozatlanság állit-hatja élénk, mint a krízis okát. És ennek a tájékozatlanságnak veszes következményei vannak. Mert ebből a feltevésből azt a következtetést vonják le, hogy a gazdasági krízist csak a terme-lés csökkentésével lehet orvosolni. A modern gazdasági élet koncentrációs törekvéseinek (kartellek, trösztök) célja szintén az, hogy a termelést a rentabilitás követelményének megfelelően szabályozzák. A gazdasági életnek minden legkisebb ága azon-ban olyan szerves kapcsolatban áll egymással, hogy bárhol történjék is legkisebb változás, ennek hatása kiterjed a közgaz-daság egész szervezetére. Így, ha valamelyik üzemben termelés-csökkentés áll be, ennek szükségszerű következménye a terme-lés csökkentése az egész vonalon, ha nem is mindig nagyon szembeötlő mértékben.

Ellenkezöleg: a tultermelés nem oka, hanem következménye a gazdasági krízisnek. Allapítsuk meg: *minden gazdasági krízisnek oka a kereslet hiánya*. Ezt pedig nem lehet a termelés korlátozásával gyógyítani. A krízis egyedüli orvossága tehát csak a kereslet fokozása lehet.

Fokozhatjuk a keresletet azáltal, hogy a szükségletek ki-elégítésének lehetőségét, azaz a közönség vásárlóképességét emeljük. Erre csak egy mód van: a termelés fokozása, mert vég-eredményben minden kereslet anyagra, azaz árura irányul és minden kínálat anyagból indul ki, a pénz csak elősegíti ezt a folyamatot: anyagot anyagért.

Bármily ellenmondásnak látszik is, mégis úgy van, hogy a tultermelést csak a termelés fokozásával lehet megszüntetni. Ha valamelyik ágában fokozzuk a termelést, ez serkentőleg hat a termelés egész területére. Természetes azonban, hogy ezt a hatást főleg az elsőrendű szükségleti cikkek termelésének fokozása által, vagyis a mezőgazdasági többtermelés által érhetjük el. Mert míg a termelés többi ágában tényleg bekövetkezhetik relatív tultermelés azáltal, hogy a kínálat erősödése folytán a rentabilitás csökken, ez az eset a mezőgazdasági termelésben sohasem fordulhat elő, mert az elsőrendű szükségleti cikkekből sohasem lehet annyit termelni, hogy azok elhelyezése biztosítva ne volna, olcsóbbodásuk pedig feltétlenül általános olcsóbbodást von maga után, ami termelésük rentabilitását állandóan megőrzi.

Ha tehát, látszólag a tultermelés következtében, gazdasági krízis áll be, akkor az első teendő a mezőgazdasági termelés fokozása. Ez a gyógyulás legfőbb feltétele.

Már az iparban sokkal nehezebb problémák elé állít bennünket a termelés fokozása. Mert egyes ipari termékeknél a forszírozott termelés megfelelő piac hiányában tényleg könnyen relatív tultermelésre vezet. Azonban ezt a problémát is megoldhatjuk akkor, *ha elhárítjuk a termelés útjában fekvő akadályokat*.

Kétségtelen, hogy a mai gazdasági életben a termelés szabad fejlődését számos tényező gátolja, ilyen tényezők *az adók, a vámok, a tarifák*.

A termelés folyamata három részre oszlik: 1. maga a termelés, az áruk előállítás; 2. az áruk elszállítása a termelés helyéről a fogyasztás helyére; 3. az áruk szétszítása, vagyis a kereskedelem. Ha e három tényező közül bármelyikének működésére gátlólag hat valamely akadály, ez a gátló hatás kiterjeszkedik a másik kettőre, vagyis a termelés egész területére is.

Adórendszerünk azon az elven alapszik, hogy ki minél többet termel, annál több adót fizessen, minél többet dolgozik, annál többet adjon le a munkája gyümölcséből, mintha éppen a többet termelés és a több munka volna megbírságotandó cselekmény. Hogy ez az elv már pszichológiai okokból is milyen gátlólag hat, azt könnyen megérthetjük. Vannak jövedelmek, melyeknek 75 százaléka megy el az adópénztárba. De sokkal súlyosabban érinti a kis embert, ha azt látja, hogy minél többet dolgozik, annál többet kell fizetnie, mintegy bírság gyanánt a szorgalmáért, kitartásáért.

Adórendszerünk azonban, bármennyire helytelen elven alapszik is, oly mélyen gyökerezik állami életünkben, hogy annak lényegbe vágó megváltozását egyelőre nem remélhetjük. Csak egyes adónemek ellen lehet küzdenünk, különösen azok ellen, melyeket az állam rendkívüli és kritikus viszonyok között létesített, — hogy jogosan és észszerűen-e, azt most nem vitatjuk — s melyeknek fenntartása a normálissá vált viszonyok között bénítólag hat a gazdasági életre. Ilyen adó a *forgalmi adó*.

Mint csaknem minden adó, ez is végeredményben a fogyasztóra hárul. Csökkenti annak fizetőképességét, vagyis a keresletet, ezáltal gyengíti a kereskedelmet és ezen keresztül a termelést, tultermelést, majd ennek következtében termeléskorlátozást idéz elő, egy szóval kimélyíti a gazdasági krízist. Tudjuk, hogy az állam jövedelmének nagy része ebből az adóból folyik be. Azonban nagyon gyenge jogalappal bíró jövedelem az, mely vitális erőket, vért von el a gazdasági életből. Ez az adónem tehát az, melynek megszüntetése elsőrendű érdeke volna az egész közgazdaságnak.

Guglielmo Ferrero azt a különös tételt állította fel, hogy a pusztuló középosztálynak és az általa képviselt civilizációnak megmentése érdekében szükség van tultermelésre, mert a drágaság letörése csak ezáltal remélhető. Milyen sajtáságos társadalom lehet az, melynek egyik osztálya csak a másiknak rovására menthető meg? Ahol gazdasági krízist kell előidézni a célból, hogy a „fixfizetésűek” könnyebben elégíthessék ki szükségleteiket? Ahol az iparnak és kereskedelemnek virulását pesszimizistukusan „konjunkturá”-nak nevezik és ezáltal megállapítják, hogy az a természetes állapot, amikor az ipar és a kereskedelem panganak? Mert ahol nincs értékesítési lehetőség, ott a tultermelés nem fog szükségszerűen az árak csökkenésében megnyilvánulni, és ahol nem lehet többé a fennálló korlátozások és terhek miatt rentábilisan termelni, ott nem a drágaság, hanem a termelés fog megszűnni. Ez pedig bizonyára nem a civilizáció érdeke.

Z. Szabó Bertalan.

Joggyakorlat.

Kötelezettség nélkül teljesített ingyenes szolgáltatás a mérlegszerű nyereséghez hozzászámítandó. (Közig. Biróság 23.550/1926. P. sz.)

Panaszos kifogásolja azt, hogy a valorizációs különbözet címén a folyószámla terhére elszámolt 5,433.099 koronát és a költségszámla terhére elszámolt 32,149.244 koronát a mérlegszerű nyereséghez hozzászámították.

A bíróság a kifogást alaptalannak találta.

Az innen elrendelt bizonyítási eljárás során megállapított, hogy a fent számjeltett összegek Sz. J. és V. I. javára könyveltettek el 1923 december 31-én, vagyis az 1923. üzletév utolsó napján „érték-különbözet” címén és pedig az 1924. évi június hó 26-án megtartott igazgatósági ülésről felvett jegyzőkönyv szerint azon az alapon, hogy nevezettek az 1923. üzletév folyamán kölcsönöket adtak a panaszos részvénytársaságnak, amely kölcsö-